

GÖSTERİLER SONRASI IRAK SİYASETİNİN YENİ DİNAMİKLERİ

“

ABD'nin 2003 Irak işgali sonrasında göreve gelen Irak başbakanlarının her biri dört yıllık görev süresini tamamlarken, bu anlamda tek istisnayı Abdülmehtdi'nin görev süresi bitmeden istifa etmesi oluşturmuştur. Bu durum Irak siyasetindeki dinamiklerin değişmesine neden olmuştur.

”

Feyzullah Tuna Aygün
Araştırma Asistanı, ORSAM

1 Ekim 2019 tarihinde, başta başkent Bağdat'ta olmak üzere birçok güney vilayetinde gösteriler düzenlenmiştir. Gösteriler, önceki senelerde öncelikle işsizlik, yolsuzluk ve kamu hizmetlerinin eksikliğine karşı düzenlenen gösterilerin devamı olarak değerlendirilebilir. Ancak, şid-

det sarmalının artması ile birlikte göstericiler farklı taleplerle ortaya çıkmıştır. Bu talepler arasında hükümetin istifası ve yaşanan can kayıpları nedeniyle yargılanması, 2003 sonrasında siyaset içerisinde yer alan grupların katılmayacağı bir komisyon ile yeni anayasa hazırlanması gibi talepler yer almıştır. Zira, Irak Yüksek Bağımsız İnsan Hakları Komiserliği'nin açıklamasına göre, 1 Ekim'den itibaren gösterilerde en az 460 kişi hayatını kaybederken on dokuz bine yakın kişi yaralanmıştır. Bununla birlikte göstericilerin baskısı yüzünden Başbakan Adil Abdülmehtdi, 29 Kasım 2019 tarihinde görevinden istifa ettiğini açıklamış ve istifası parlamento tarafından kabul edilmiştir.

Abdülmehtdi'nin İstifasının Arka Planı

ABD'nin 2003 Irak işgali sonrasında göreve gelen Irak başbakanlarının her biri dört yıllık görev süresini tamamlarken, bu anlamda tek istisnayı Abdülmehtdi'nin görev süresi bitmeden istifa etmesi oluşturmuştur. Bu durum Irak siyasetindeki dinamiklerin değişmesine neden olmuştur. Zira değişim isteğinin başat aktörü olan göstericilerin isteği doğrultusunda istifa eden Abdülmehtdi'nin ardından başbakanlık koltuğunu kalan süre için kimin devralacağına yönelik tartışmalar devam etmektedir. Başbakanlık görevine kimin getirileceğinin yanı sıra hangi usul ile getirileceği de tartışma yaratmaktadır. Zira 2018 seçimleri sonrasında Abdülmehtdi'nin görevlendirilmesi usulünde, 2010 seçimlerinden sonra Irak Federal Yüksek Mahkemesi'nin belirlediği yöntem uyulmamıştır. Mahkeme, 2010 seçimlerinden en büyük koalisyon olarak çıkan İyad Al-lavi önderliğindeki Vatanîye Bloku'nun yerine seçimlerden son-

ra parlamentoda kurulan en büyük blokun görevlendirilmesi gerektiğine karar vermiştir. Ancak, 2018 seçimlerinden sonra parlamentoda en büyük blok tespit edilmemiş; Mukteda el-Sadr önderliğindeki Reform ve İnşa Bloku ve Bedir Örgütü lideri Hadi el-Amiri liderliğindeki İnşa Bloku, Abdülmehdi ismi üzerinde uzlaşarak görevlendirilmesini sağlamıştır. Başbakan olarak göreve başlayan Abdülmehdi'nin parlamentoda bir bloku olmaması, verdiği kararlarda taraflar arasında denge kurmasına ve hatta karşılıklı tavizler vermesine neden olmuştur.

Diğer yandan, daha önce cumhurbaşkanı yardımcılığı görevinde bulunmasının ardından petrol bakanlığı yaptığı dönemde istifa etmesi, başbakanlık görev süresini de tamamlayamayacağı şeklindeki erken dönem ihtimallerine ve değerlendirmelerine neden olmuştur.

“

Abdülmehtî'nin istifası, Irak siyasetinde bir ilk olduğu gibi siyasetin dinamiklerini de gösterilerin etkisi ile değiştirmiştir. Bir başbakanın istifa etmesi, göstericilerin “kendine güvenlerini” kazanmasına yol açtığı gibi siyasetin hesap verebilirlik ilkesi ile Irak kamuoyunun yüzleşmesine de neden olmuştur.

”

Hatta başbakanlık görevini aldıktan sonra parlamentoda çoğunluğu sağlayacak bir blokun yanı sıra Abdülmehtî'nin herhangi bir blokunun olmayışı, bu değerlendirmelerin yoğunlaşmasına katkı sağlamıştır. Zira, Abdülmehtî, görev süresinin tamamlayamayan ilk başbakan olarak yaklaşık 13 ay görevini sürdürebilmiştir.

İstifanın Ardından Irak Siyasetindeki Değişimler

Abdülmehtî'nin istifası, Irak siyasetinde bir ilk olduğu gibi siya-

setin dinamiklerini de gösterilerin etkisi ile değiştirmiştir. Bir başbakanın istifa etmesi, göstericilerin “kendine güvenlerini” kazanmasına yol açtığı gibi siyasetin hesap verebilirlik ilkesi ile Irak kamuoyunun yüzleşmesine de neden olmuştur. Zira, siyasetçiler gösterilerden sonra ortaya çıkan halk iradesinin farkına varmış ve göstericiler ile çeşitli görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bunun yanı sıra, siyasetçiler, göstericilerin desteğini alarak meşruyetlerini kuvvetlendirmek amacıyla çeşitli yol haritaları ortaya sunmuştur. Buna rağmen göstericilerin hiçbir siyasi grubu açıkça desteklememeleri siyasetçilerin çabalarını boşa çıkarmıştır. Bu nedenle, Irak siyasetinde halkın etkisinin arttığı sonucuna varılabilmektedir. Dolayısıyla gösterilerin, halk nezdinde elde ettiği başarı ve destek, siyasetçiler tarafından tanınmak zorunda kalmıştır. Bu durum, yeni başbakanın görevlendirilmesi konusunda da halkın ve göstericilerin beklentilerinin karşılanması ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Ancak, seçimlerden en büyük koalisyon olarak çıkan koalisyonun yerine seçimlerden sonra parlamento oluşturulan en büyük parlamento blokunun başbakanlıkla görevlen-

dirilmesi kararına rağmen parlamentodaki en büyük blokun tespit edilememiş olması, yeni başbakanın belirlenmesi konusunda halkın beklentilerinin yanı sıra parlamentodaki blokların da birbirleri ile uzlaşarak yeni bir isim ortaya sürmesine neden olabilir. Bu nedenle İslah ve Bina ve Bina Blokları gibi aktörlerin uzlaşmasıyla başbakan görevlendirilebileceği gibi, farklı bloklar içerisinde yer alan partilerin uzlaşması ile de yeni başbakan belirlenebilir. Ancak, gösterilerin varlığı nedeniyle, halkın taleplerinin de siyaset ile uzlaşması beklenmektedir. Dolayısıyla yeni başbakan, önceki başbakanlara oranla halk ve siyaset tarafından daha kabul edilebilir bir isim olabileceği gibi uzlaşması gereken aktörlerin sayısının fazlalığı nedeniyle atama yapılması engellenebilir.

Yeni Başbakan ve Muhalefet

Diğer yandan göstericilere karşı şiddet kullandığı öne sürülen Haşdi Şaabi milislerinin varlığı, IŞİD'e karşı elde ettiği başarıyı siyasi alana aktarmayı başaran Fetih Koalisyonu'nun etkinliğinin azalmasına neden olabilir. Ancak Haşdi Şaabi'nin Iraklılar nezdinde elde ettiği teveccühün yok olması beklenmemektedir. Zira Haşdi Şaabi'nin IŞİD ile mücadelenin başat aktörü ve galibiyetin sahiplenicisi olduğu unutulmamalıdır. Bununla birlikte Hadi Amiri, İnşa Bloku'nun parlamentoda sahibi olduğu koltuk sayısı ve milis grupların varlığı nedeniyle siyasetteki yerini korumaktadır. Ancak, başbakanın istifa etmesi, Haşdi Şaabi'nin yeniden organize edilmesi sürecini olumsuz olarak etkilemektedir. Zira, gös-

teriler başlamadan önce Haşdi Şaabi'nin kurumsal yapısında başbakanlık kararnamele ile grupların sadece resmi isimlerini kullanmaları ve şehirlerde yer alan bürolarını kapatmalarını öngören çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Bu nedenle görevlendirilecek yeni başbakanın parlamentodaki bloklardan aldığı destek neticesinde reform çabaları farklı bir güzergahta ilerleyebilecektir. Reform ve İnşa Bloku, hükümetten desteğini çektiğini ifade etmektedir. Bu tutumun sürmesi ise Haşdi Şaabi gruplarının başat aktör olduğu İnşa Bloku'nun yeni başbakanı destekleme ihtimalini artırmaktadır. Ancak, Mukteda el-Sadr ve Hadi Amiri arasında 30 Ekim 2019 tarihinde gerçekleştirilen görüşmeden sonra Amiri tarafından yapılan açıklamada, Sadr ile Iraklıların isteklerinin karşılanması konusunda beraber çalışmaya devam edecekleri ifade edilmiştir. Amiri'nin, Sadr'ın hükümetten desteğini çektiğine ilişkin olarak yaptığı açıklamaya rağmen kabine içerisinde Sadr'a yakınlığıyla bilinen bakanların görevlerine devam etmesi dikkat çekmektedir. Bu nedenle yeni atanacak başbakan ile birlikte kabinenin izleyeceği politikaların hangi bloklar

tarafından destekleneceği ve hangerinin muhalefette yer alacağı gibi konular Irak siyasetini şekillendirecek temel noktalardır. Zira 2018 seçimlerinden sonra parlamentoda bir muhalefet blokunun kurulması beklenmesine rağmen muhalefette kalan parti ve blokların etkisi sınırlı olmuştur.

“
Göstericiler tarafından siyasilere gösterilen mesafe muhalefette yer alan aktörler için de geçerli olmuş hiçbir parti göstericilerin açık desteğini elde edememiştir. Buna rağmen bazı partili kişilerin sokaklara inmesi, partilerin desteği elde ettiği algısının oluşmasına neden olmuştur.

”
Parlamento içi muhalefetin öncülüğünü yapan Irak eski Başbakanı Haydar el-Abadi ve Ulusal Hikmet Akımı lideri Ammar el-Hekim, göstericileri desteklediğini açıklamış ve göstericilerin istekleri ile aynı yönde olmak üzere erken seçim yapılmasını istemiştir. Ancak,

göstericiler tarafından siyasilere gösterilen mesafe muhalefette yer alan aktörler için de geçerli olmuş hiçbir parti göstericilerin açık desteğini elde edememiştir. Buna rağmen bazı partili kişilerin sokaklara inmesi, partilerin desteği elde ettiği algısının oluşmasına neden olmuştur.

Gösterilerin ortaya çıkması ile birlikte Irak siyasetini yönlendiren başlıca aktör olan partilerin etkisi azalmış ve halkın siyasetteki etkinliği artmıştır. Diğer yandan partiler, göstericilerin desteğini alabilmek için popülist söylemlerini yoğunlaştırmıştır. Yeni başbakanın belirlenmesi konusunda ise eski Başbakanlar Nuri el-Maliki ve Haydar el-Abadi'nin isimlerinin tekrar kamuoyuna yansımış olmasına rağmen özellikle Maliki'nin göstericilerin tepkisine neden olduğu anlaşılmaktadır. Buna rağmen göstericilerin isteği doğrultusunda partili olmayan bir kişinin başbakanlık görevine getirilmesi beklenebilir. Dolayısıyla başbakanlık görevini elde etmek isteyen bazı siyasetçiler partilerdeki ve bloklardaki görevlerinden istifa etmektedir.

Öte yandan erken seçime gidilmesi tartışılmaya devam edilirken Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komiserliği Komisyonu'nda yapılan değişiklikler ve seçim yasası hakkındaki tartışmalar, yakın bir zamanda seçimlere gidilmesi ihtimalini azaltmaktadır. Ancak, seçimlerin güncel dinamiklerin sürdüğü esnada yapılması parlamento yapısında büyük çaplı bir değişikliğe neden olmayacağı gibi mevcut siyasi partilerin olumsuz etkilenmesine ve yeni aktörlerin ortaya çıkmasına neden olabilir. ■